

Глобалізація світового страхового ринку спричиняє ліквідацію законодавчих та економічних бар'єрів поміж національними страховими ринками (що під впливом змін у світовій економіці і відбувається на сучасному етапі), а в остаточному варіанті забезпечить формування глобального страхового простору.

УДК 368:339.13

С. С. Осадець

д-р екон. наук, проф.,
проф. Кафедри страхування,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

НАУКОВИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ

Під науковим супроводом у цій публікації розуміється діяльність, спрямована переважно на добування і використання нових знань і передового досвіду для раціонального вирішення наявних у страхуванні проблем і спрямування його по шляху інноваційного розвитку.

Сучасне страхування є важливим і визнаним у світі компонентом ринкової економіки. Це спосіб перенесення юридичними і фізичними особами за певну плату відповідальності за шкоду спричинену реалізацією обумовлених договором або передбачених законом ризиків природного або антропогенного характеру на спеціалізовані професійні фінансові установи, якими є страховики.

Страхування дозволяє підприємцям оптимізувати витрати на убезпечення від ризиків, швидше усувати їх наслідки, а громадянам, крім того, накопичити кошти на випадок втрати годувальника, хвороби, каліцтва або іншої страхової події. На жаль, розвиток страхування в Україні за показником суми страхової премії на одного мешканця на порядок відстає від середньосвітового рівня. Суттєве відставання є від Польщі, Росії та інших постсоціалістичних країн.

У вітчизняному страхуванні накопичилися проблеми методологічного, теоретичного, прикладного характеру, котрі потребують свого наукового осмислення та розв'язання, без чого не можливо рухатися уперед [1. с. 5].

Розвиток страхування вимагає оволодіння його суб'єктами основами теорії і практики страхової справи. Для того, щоби ці

знання примножувалися і трансформувалися на населення і підприємницькі структури, і в першу чергу на страховиків, потрібно активно розвивати страхову науку і освіту. В цьому напрямку немало зроблено. Ще в середині дев'яностих років минулого сторіччя за ініціативою академіка АПНУ А.Ф. Павленка навчальними планами економічних вузів і факультетів України передбачено вивчення дисциплін страхового циклу. В Україні поступово формувалася страхова галузь. Виник великий дефіцит відповідних фахівців. Не було підручників, інших засобів оволодіння страховою справою і саме головне не вистачало кваліфікованих педагогів страхового профілю. На перших порах вагому допомогу надав країні ЄС організувавши в рамках Програми «Tacis» при КНЕУ Український центр підготовки кадрів для страхового бізнесу. Протягом трьох років короткострокові семінари і курси відвідало майже 2000 працівників молодих страхових компаній, викладачі вузів, які прослухали лекції досвідчених фахівців з Великої Британії, Австрії, Німеччини, Нідерландів та інших країн.

Зараз Україна має власні навчальні засоби зі страхування. Варто виділити серед них підручник «Страхування» за редакцією члена-кореспондента НАНУ В.Д. Базилевича, який є лідером по кількості перевидань (6) і обсягу книги (1019 с.). Широке поширення отримав підручник «Страхування», підготовлений колективом авторів КНЕУ із залученням фахівців з інших вузів і державних установ. Книга мала три видання. Крім розповсюдження через торгову мережу вже тривалий час підручник розміщений на багатьох сайтах в Інтернеті і вільний для ознайомлення в усьому світі, що забезпечило значний резонанс цього видання. У КНЕУ вийшли підручники зі «Страхових послуг», «Фінансів страхових організацій», «Страхового менеджменту». Поряд з цим у країні вийшли з друку цікаві роботи і інших авторів з київських і периферійних вишів.

Існує нагальна необхідність подальшого вдосконалення названих та інших видань. Вони мають бути більш компактними, узгодженими з викладом суміжних економічних і особливо фінансових наук, орієнтованих на використання інноваційних методів викладання, зрозумілих для студентів і широких мас читачів, що буде сприяти підвищенню рівня страхової культури.

Кафедра страхування КНЕУ, перше десятиріччя якої виповнюється цими днями, є зараз однією з найбільших серед однопрофільних аналогів у Східній і Центральній Європі. Саме звідси вийшли типові програми страхових дисциплін, згадані оригінальні і популярні серед студентів і практиків підручники і посіб-

ники. Університет увесь час намагається зберегти і розширити страхову освіту і науку в Україні. Проте поки що не вдалося забезпечити викладання курсу «Страховання» в якості обов'язкової дисципліни для студентів всіх спеціальностей.

У КНЕУ за допомогою спонсора (ПСК «Скайд») створено Навчально-тренінговий центр страхового бізнесу, який дає змогу імітувати роботу страхової компанії і наблизити навчання студентів до практичних реалій. З цього року почав функціонувати в нашому вузі Інститут страхування. Його завданням є моніторинг вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень, забезпечення власних розробок з найважливіших напрямів розвитку страхування з метою перш за все використання цих матеріалів для підвищення якості страхової освіти. Великою популярністю серед молоді користується Студентський страховий клуб.

Велика роль належить кваліфікації педагогічного персоналу, який доносить сутність, роль і механізм дії страхування до молоді. За останні роки значно зросла підготовка потрібних кадрів через докторантуру, аспірантуру і інститут прикріплення до відповідних кафедр. Якщо до 2000 р. в Україні було захищено одну докторську дисертацію з проблем страхування (В. Д. Базилевич), то за останні 12 років ступінь д-ра екон. наук за дослідження в галузі страхування отримали О. В. Козьменко, М. В. Мних, В. М. Фурман, О. О. Гаманкова, В. Г. Баранова А. В. О. М. Кисельова Г. В. Кравчук. Л.В. Нечипорук, О. О. Охріменко, Н. В. Ткаченко. Зараз у стадії виконання кілька цікавих робіт докторантів, зокрема О. В. Мурашко, Р. В. Пікус, О. В. Кнейслер, А. А. Супруна, Ю. П. Гришана, А. Л. Баранова. Ці дослідження спрямовані на розв'язання, зокрема, таких актуальних проблем, як організація контролінгу в страхуванні, оцінка вартості страхових компаній, розвиток ринку перестраховання, антикризове управління страховиками, розвиток медичного страхування. В Україні за роки незалежності захищено 170 кандидатських дисертацій на страхову тематику.

Таким чином, сформовано значний загін науковців, які обрали напрямом своєї діяльності пошуки шляхів покращання страхового захисту. Суспільство має рацію очікуючи на вагомий доробок у страховій науці. Між тим в країні досі немає затвердженої Стратегії розвитку страхування і програми її наукового супроводу. Маса напрацьованого наукового продукту використовується ще недостатньо ефективно. Відбір тем для НДР відбувається без належного узгодження з потенційними споживачами очікуваних наслідків таких досліджень. Відсутня координація наукових робіт. Належним чином не відслідковується впровадження корис-

них висновків і рекомендацій у практику діяльності страхових компаній та органів нагляду. Немає фахових видань, які б висвітлювали досягнення страхової науки і освіти. Про праці українських науковців мало знають за межами країни. Майже відсутні посилення на українських авторів у зарубіжних виданнях і перш за все в російських. До цих пір не вирішено проблему фінансового забезпечення наукових досліджень.

Що потрібно зробити для покращання наукового і кадрового забезпечення страхового бізнесу?

1. Варто зосередити науковий потенціал вузів і НДУ на опрацюванні найближчим часом разом зі страховими об'єднаннями і державним регулятором проекту «Стратегії розвитку страхування в Україні на період до 2020 р.». Необхідно визначити перелік наукових проблем, які мають бути вирішені з зазначенням черговості їх виконання, приблизної вартості робіт та очікуваної ефективності таких інвестицій.

2. Слід активізувати процес підвищення рівня капіталізації страховиків за рахунок злиття (поглинання) дрібних компаній, підвищення вимог до розміру статутного капіталу. Виходячи з зарубіжного досвіду для України раціонально є кількість страховиків у межах 100 компаній, що менше ніж у 4 рази числа їх фактичної наявності. Страховики, які в середньому за останні три роки мають долю в обсягу страхових премій по ринку менше 0,5 %, повинні покинути його або приєднатися до потужніших формувань. Слід визначити і максимальну частину ринку для однієї компанії. Це поживить конкуренцію між страховиками, унеможливить монополізацію страхової справи, підвищить інтерес до впровадження наслідків наукових досліджень.

3. Ближчим часом варто здійснити заходи щодо створення типових правил страхування. Це дасть можливість суттєво упорядкувати процес надання страхових послуг, краще здійснювати контроль за виконанням страховиками своїх зобов'язань, знизити рівень шахрайства. Наявність таких правил полегшить підготовку фахівців, прискорить розгляд претензій.

4. Доцільно створити за рахунок страховиків централізований інноваційний фонд. Відрахування до нього в розмірі 0,2 % страхових премій дало б можливість щорічно мобілізувати не менше 50 млн грн, які можна було б використовувати на конкурсних засадах для фінансування наукових досліджень, проведення заходів по підвищенню страхової культури у країні.

5. Враховуючи, що в перспективі в страхуванні має бути зайнято від 1 до 1,5 % працездатного населення, тобто в 3 рази

більше сьогодення, слід було б організувати в регіонах спеціалізовані коледжі по підготовці молодших спеціалістів і бакалаврів для страхової галузі. Раніше, у Дніпропетровську, Одесі, Львові та Чернівцях здійснювалась підготовка кадрів для системи Держстраху. Це дасть змогу готувати страхових агентів, аварійних комісарів та інших фахівців, посади яких не вимагають магістерського рівня освіти.

6. У страхуванні значна частина персоналу має вищу освіту неекономічного профілю. КНЕУ та деякі інші вузи створили умови для набуття такими працівниками другої вищої освіти за магістерською програмою «Страховий менеджмент». Проте ця можливість використовується ще дуже мало. Вважаємо, що страховикам слід надати право компенсувати своїм співробітникам до 50 % плати за навчання.

Запровадження таких новацій серйозно покращить кадровий резерв страховиків, буде сприяти мотивації працівників до кращого виконання своїх функціональних обов'язків.

Список літератури

1. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О. О. Гаманкова. — К.: КНЕУ, 2009. — 283 с.
2. Худяков А. И. Теория страхования. — М.: Статут, 2010. — 656 с.

УДК 330.3+368

О. О. Охріменко,

д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри міжнародної економіки,
НТУУ «Київський політехнічний інститут»

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ: ВІД НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ДО ДІЄВОГО СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ

Динамічна зміна технологічних укладів супроводжується виникненням нових ризиків, що потребують осмислення, оцінки та захисту. Невизначеність в інноваційній діяльності визначається низкою чинників: відсутність об'єктивної інформації, досвіду експлуатації об'єктів, недостатнє та несвоєчасне фінансування тощо.